

Change agents voor sociale rechtvaardigheid en gelijke onderwijskansen

Marijke van Vijfeijken

Velon congres 14 maart 2023

Begeleiders: Tamara van Schilt-Mol (HAN); Linda van den Bergh (Fontys); Eddie Denessen (RU); Ron

Scholte (RU)

SCP: ongelijkheid in samenleving is structureel en hardnekkig

7 maart 2023 00:32 • Aangepast 7 maart 2023 17:13

Drukke winkelstraat in Den Haag, ter illustratie.

Net

12:13

12:11

11:45

10:41

10:18

INTERVIEW

Onderzoeker Louise Elffers over kansenongelijkheid in het onderwijs: laat schooladvies niet langer over aan groep 8-docent

Her onderwijs bevoordeelt vooral kinderen die toch al kansrijk zijn, zegt onderzoeker Louise Elffers. En dat terwijl de kloof tussen hoogopgeleiden en laagopgeleiden almaar breder wordt. 'Ik zag zelfs zwangerschapsgymnastiek voor hogeropgeleiden.'

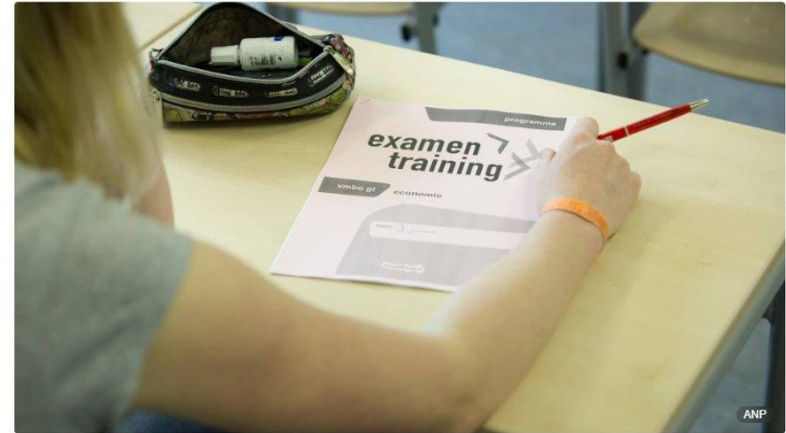
Aleid Truijens 12 juni 2022, 05:00

OPINIE

Opinie: Gelijke kansen? Verleng het vmbo dan tot vijf jaar, het mbo weer tot vier en de havo tot zes jaar

Minister Dijkgraaf wil graag dat meer jongeren het mbo kiezen. Oké, maar geef het beroepsonderwijs dan een forse opfrisbeurt zodat het zich kan meten met het kwalitatief betere hoger onderwijs en echt gelijke kansen kan bieden, menen drie (oud-)onderwijsbestuurders.

Jan van Zijl en Paul Rosenmüller en Frans Leijne 30 januari 2023, 12:00

de Volkskrant

op verhalen vandaag Opinie Cultuur & Media Podcasts Beter Leven

Kansenongelijkheid: hot topic

nieuwsuur

Maandag 6 december 2021, 23:27 • Aangepast dinsdag 7 december 2021, 02:14

Onderwijsraad waarschuwt voor kansenongelijkheid door private bijles

21/02/2017

Rijk dreigt kansenongelijkheid te vergroten

Aanpak van onderwijsachterstanden door onderwijs en gemeenten onder druk

ESSAY

Ook op de universiteit is kansenongelijkheid. Help studenten uit kansarme milieus en verander het pedagogische klimaat

Jongeren die van huis uit niet vertrouwd zijn met het wereldje van hoogopgeleiden, hebben het moeilijk op de universiteit. Uitkomst biedt een pedagogisch klimaat, gericht op de emancipatie van deze groep.

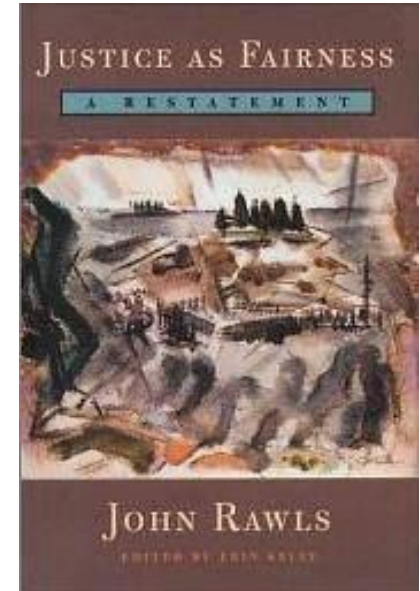
Milio van de Kamp 25 februari 2022, 13:09

Sociale rechtvaardigheid/Fairness

Inspiratiebron filosoof Rawls

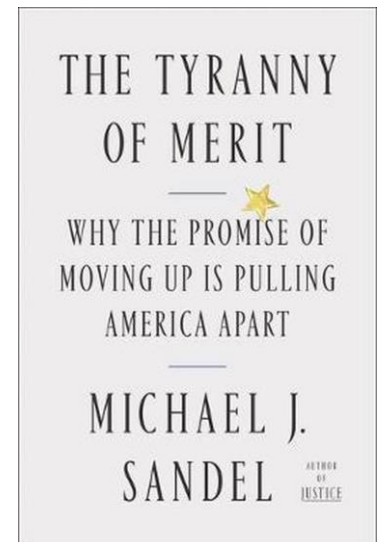
- Recht op **vrijheid** zoals vrijheid van meningsuiting, religie, het kiezen van een opleiding of een beroep.
- **Gelijke kansen** voor iedereen (ongeacht huidskleur, sociale achtergrond en genen).
- Waar je geboren bent is afhankelijk van **toeval**
- Rawls (1999) noemt dit het '**redress principle**'; ongelijkheden door geboorte en natuurlijke gaven zijn onverdiend, en mensen moeten op de een of andere manier voor deze ongelijkheden worden gecompenseerd.
- **Ongelijkheid van positie en inkomen mag** maar alleen als het de positie van de zwaksten in de samenleving ten goede komt.

Sociale rechtvaardigheid is een betwist begrip

Volgens het *meritocratisch ideaal* zijn verschillen tussen mensen wat betreft hun maatschappelijke positie, inkomen en sociaal netwerk gerechtvaardigd zolang iedereen, ongeacht afkomst, dezelfde kansen krijgt om zijn of haar individuele capaciteiten te ontwikkelen.

Het onderwijs moet dus haar best doen om gelijke uitkomst*kansen* te realiseren. Met andere woorden obstakels verwijderen die ontplooiing in de weg staan, zodat kinderen uit minderbedeelde gezinnen op gelijke voet kunnen concurreren met kinderen uit bevoorrecht families.

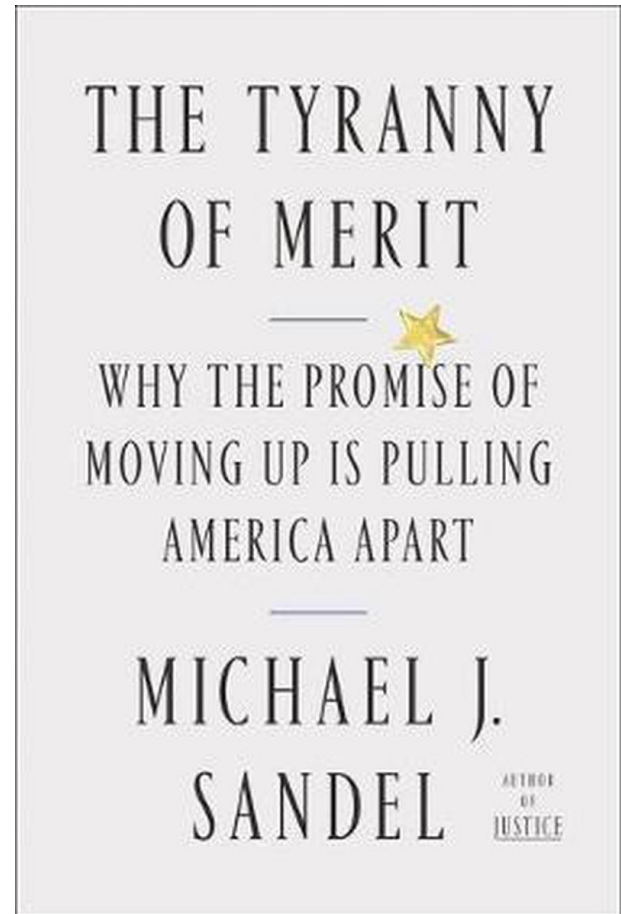

Wat is dan de tyranny?

Hoe 'hoger' je diploma hoe beter je kansen op de arbeidsmarkt, op de huizenmarkt, je pensioen, gezondheid en levensverwachting.

In de ideale wereld dat de kansen wel gelijk zijn, zijn dan de maatschappelijke ongelijkheden 'terecht verdiend' of 'persoonlijk falen'?

Hoe definieer je verdienste?

Onderwijs de motor voor een sociaal rechtvaardige samenleving?

De roep voor leraren om te acteren als **change agents** voor sociale rechtvaardigheid, wereldwijd.

Het begrip sociale rechtvaardigheid wordt niet eenduidig ingevuld.

Vaak gelinkt aan de uitdaging om gelijke onderwijskansen te verbeteren – *close achievement gaps*

Leraren hebben **verschillende opvattingen** over eerlijke differentiatie en gelijke kansen, handelen is niet altijd in overeenstemming met hun opvattingen (Van Vijfeijken et. al., 2021; 2023a;2023b)

Overeenstemming over dat leraren een **belangrijke rol** spelen in het verbeteren van kansengelijkheid.

Change agents

‘Change agents’ zijn **persoonlijk gedreven** om **verandering** op gang te brengen zowel op **klas- als op schoolniveau** door hun professionele agency in te zetten

Professionele agency is de bereidheid en het vermogen om te handelen naar **professionele waarden, overtuigingen**, doelen en kennis in de verschillende contexten en situaties waarmee leraren in hun werk worden geconfronteerd.

Programma 'change agents voor gelijke kansen en sociale rechtvaardigheid'

Context:

- 15 ervaren PO-leraren
- Onderdeel van tweejarige deeltijd masteropleiding (MOVEL)
- Uitgevoerd in het 2^e jaar van de opleiding
- 5 bijeenkomsten van anderhalf uur verspreid over drie maanden
- Tussentijdse opdrachten op de werkvloer

Ontwerp

- Het doel van het programma is om bij te dragen aan de agency voor sociale rechtvaardigheid en gelijke onderwijskansen van ervaren leraren in het basisonderwijs.
- Gebaseerd op theoretische noties van o.a. change agency en agency voor sociale rechtvaardigheid (Pantic, 2015; Van der Heijden et al., 2015)
- Zeven belangrijkste elementen van effectieve professionaliseringsinterventies: *content focus op de (klas)praktijk, evidence-based en informed content, actief/onderzoekend leren, collectieve participatie, samenhang, duur en permanentheid, theory of change* (Van Veen et al., 2012)

<u>Domeinen</u>	<u>Sense of purpose</u>	<u>Competence</u>	<u>Autonomy</u>	<u>Reflexivity</u>
	<i>Zijn toegewijd</i>	<i>Zijn experts</i>	<i>Nemen initiatieven</i>	<i>Reflecteren (systematisch)</i>
Manifestaties van agency voor sociale rechtvaardigheid en kansengelijkheid	zijn toegewijd en overtuigd dat het verbeteren van sociale rechtvaardigheid en kansengelijkheid in het onderwijs hun professionele en morele plicht/taak is.	zijn in staat om te erkennen wanneer kansengelijkheid in het geding is en experts in hun school om kansenongelijkheid tegen te gaan.	nemen initiatieven in het proces van verandering naar meer gelijke onderwijskansen in hun eigen klaslokaal en op schoolniveau.	reflecteren systematisch op kansen(on)gelijkheid in de klas en op schoolniveau.
	<i>Onderzoeken hun (eigen) opvattingen en visie</i>		<i>Werken samen</i>	<i>Onderzoeken alternatieven</i>
	onderzoeken eigen opvattingen en visie gebaseerd op een uitgebreid begrip van sociale rechtvaardigheid en gelijke onderwijskansen.		zijn zich ervan bewust dat ze anderen nodig om de onderwijspraktijk te verbeteren en werken doelgericht met collega's samen.	onderzoeken alternatieven voor de onderwijspraktijk ten behoeve van een verandering of verbetering richting meer gelijke onderwijskansen

Tabel 1. Theoretisch framework

<i>Manifestaties van agency</i>	<i>Zijn toegewijd</i>	<i>Zijn experts</i>	<i>Nemen initiatieven</i>	<i>Reflecteren (systematisch)</i>
Elementen van het PDP.	Colleges over sociale rechtvaardigheid (principes) en (on)gelijke onderwijskansen (in)equalities.	Colleges over evidence-based/evidence informed interventies gericht op het verbeteren van gelijke onderwijskansen. Wegwijsmaken in de vindplek van deze interventies.	Aanbieden van tools en opdrachten die de deelnemers kunnen inzetten om op hun eigen school het gesprek aan te gaan over (on)gelijke onderwijskansen.	Activerende activiteiten gericht op het toepassen van de inhoud uit de colleges door het analyseren van het eigen handelen of het schoolbeleid/keuzes met betrekking tot het verbeteren van gelijke onderwijskansen.
	<i>Onderzoeken (eigen) opvattingen en visie</i>		<i>Werken samen</i>	<i>Onderzoeken alternatieven</i>
	Activerende activiteiten gericht op het (h)erkennen en/of bijstellen van eigen opvattingen en visie op sociale rechtvaardigheid en (on)gelijke onderwijskansen.		Oefenen met bovenstaande tools met de andere deelnemers tijdens de training. Opdrachten om in de eigen onderwijspraktijk de tools met (een deel) van hun team in te zetten.	Activerende activiteit bedoeld om na te denken over een aanpassing in eigen handelen in de klas of afspraken op schoolniveau die kansengelijkheid zou kunnen verbeteren.

Tabel 2 Theory of change

Onderzoek

Bekrachtigt het programma de deelnemende leraren in hun rol als change agent voor sociale rechtvaardigheid en gelijke onderwijskansen?

Methodiek

Kirkpatrick's model (reactie, leer en gedragsniveau)

Beginopdracht – eindopdracht; individuele reflectie; focusgroepinterviews (3 groepen)

Analyse

De 7 manifestaties van agency voor sociale rechtvaardigheid als codes: *zijn toegewijd; onderzoeken (eigen) opvattingen en visie; zijn experts; nemen initiatieven; werken samen, reflecteren en onderzoeken alternatieven.*

Opbrengsten domein: Sense of purpose

Zijn toegewijd

Van toegewijd op klasniveau naar meer toewijding op schoolniveau

'Ik voel mezelf leading'

Onderzoeken hun (eigen) opvattingen en visie

Sociale rechtvaardigheid is geen bekend begrip maar wordt wel als belangrijk gezien.

'Sociale rechtvaardigheid is voor mij een eye-opener, maar ik vind het nog wel lastige stof, laat ik het zo zeggen. Dat ik denk: oh, ik heb nog even voor mezelf nodig ook om dit nog eens door te lezen en dat even allemaal een beetje bezinkt.'

Opbrengsten domein: competence

Zijn experts

Er was veel (soms) onbewuste expertise

‘Sommige dingen doen we al, zoals het geven van een gezamenlijke basisinstructie en het gebruik van een effectief instructiemodel. Ik wist eigenlijk niet dat dat een positief effect had op kansengelijkheid.’

Voelen zich nu experts (ten opzichte van hun college's) en kunnen veel voorbeelden geven van

‘Het is voor mij heel grijpbaar geworden waar het knelt binnen het onderwijs wat dit punt betreft.’

Opbrengsten domein: Autonomy

Nemen initiatieven

De meesten hebben concrete initiatieven/acties uitgevoerd, een kleinere groep is het nog van plan.

Voorbeelden: ter discussie stellen van het werken met vaste niveaugroepen, procedure schooladvisering aanscherpen, studiedag.

Werken samen

Deelnemers geven aan dat een gezamenlijke visie op kansengelijkheid moet worden ontwikkeld op schoolniveau (die is er vaak nog niet)

De schoolcultuur en de schoolleider is sterk bepalend voor de deelnemers of ze het onderwerp kunnen agenderen.

Opbrengsten domein: reflexivity

Reflecteren (systematisch)

Meer bewustzijn

'Ik ben me bewuster geworden van de omvang van het probleem.'

Reflecteren op eigen handelen, handelen van collega's, schoolkeuze en het onderwijssysteem (duidelijk verschil in beginopdracht en eindopdracht)

'Nu sta ik er bewust bij stil en bedenk ik waardoor het komt en in hoeverre er op die manier een eerlijke kans wordt gecreëerd voor de betreffende leerling.'

Onderzoeken van alternatieven

Bereidheid om niet alleen te reflecteren maar ook na te denken hoe anders?

'Het is een mooi thema om bijvoorbeeld in een PLG te behandelen op schoolniveau.'

Vijf belangrijkste elementen die hebben bijgedragen aan de opbrengsten

1. Het totaal: het gevoel van ondergedompeld te zijn in het onderwerp
2. Colleges over sociale rechtvaardigheid, meritocratie en differentiatiedilemma's werden ervaren als triggers om een eigen mening te vormen over gelijke kansen en rechtvaardig onderwijs.
3. Discussie en dialoog in de opleiding én op de werkplek bleek essentieel om de vertaling te kunnen maken naar de eigen onderwijspraktijk.
4. Meer kennis over interventies (evidence-based/informed) droeg bij aan meer zelfvertrouwen om de dialoog aan te gaan met collega's.
5. De aangeboden tools ondersteunden de deelnemers om het gesprek aan te gaan en om tot verbetervoorstellen te komen.

Ingrediënten voor doorontwikkeling

1. De deelnemers hebben meer tijd nodig om, samen met hun collega's, opvattingen en visie te ontwikkelen ten aanzien van gelijke onderwijskansen
2. Extra ondersteuning nodig voor deelnemers werkzaam op scholen die weinig urgentie ervaren
3. De deelnemers misten nog 'good practices' van scholen
4.

Welke tips voor doorontwikkeling?

1. M.b.t het programma voor de ervaren leraren in de masteropleiding
2. Voor de aankomende leraren in de lerarenopleiding

Belangrijkste referenties (1)

Pantić, N. (2017). An exploratory study of teacher agency for social justice. *Teaching and Teacher Education*, 66, 219-230. <https://doi.org/https://doi.org/10.1016/j.tate.2017.04.008>

Pantić, N., Taiwo, M., & Martindale, A. (2019). Roles, practices and contexts for acting as agents of social justice—student teachers' perspectives. *Teachers and Teaching*, 25(2), 220-239.

Pantić, N. a. (2015). A model for study of teacher agency for social justice. *Teachers and Teaching*, 21(6), 759-778. <https://doi.org/10.1080/13540602.2015.1044332>

Pantic, N. a., & Florian, L. (2015). Developing Teachers as Agents of Inclusion and Social Justice. *Education Inquiry*, 6(3), 333-351.

Rawls, A. (1971). *Theories of social justice*. Harvard University Press.

Sandel, M. J. (2020). *The tyranny of merit: What's become of the common good?* Penguin UK.

Van der Heijden, H. R. M. A., Geldens, J. J. M., Beijaard, D., & Popeijus, H. L. (2015). Characteristics of teachers as change agents. *Teachers and Teaching: Theory and Practice*, 21(6), 681-699. <https://doi.org/10.1080/13540602.2015.1044328>

Belangrijkste referenties (2)

Van Veen, K., Zwart, R., & Meirink, J. (2012). What makes teacher professional development effective? A literature review. *Teacher learning that matters*, 23-41.

Van Vijfeijken, M., Denessen, E., Van Schilt-Mol, T., & Scholte, R. H. (2021). Equity, Equality, and Need: A Qualitative Study into Teachers' Professional Trade-Offs in Justifying Their Differentiation Practice. *Open Journal of Social Sciences*, 9(8), 236-257. <https://doi.org/10.4236/jss.2021.98017>

Van Vijfeijken, M., Van Schilt-Mol, T., van den Bergh, L., Scholte, R. H. J., & Denessen, E. (2023a). How teachers handle differentiation dilemmas in the context of a school's vision: A case study. *Cogent Education*, 10(1). <https://doi.org/10.1080/2331186X.2023.2165006>

Van Vijfeijken, M., Van Schilt-Mol, T., Scholte, R. H. J., & Denessen, E. (2023b). A quantitative study of teachers' beliefs and practices regarding fair classroom differentiation. *SN Social Sciences*, 3(13), 12-25. <https://doi.org/https://doi.org/10.1007/s43545-022-00590-7>